86 Rkp. [83/10] /10
P.A.N.

Prof. Dr. Kazimierz Twardowski.

Pri la metodo de la psiĥologio.

Almeto al la metodologio kompara dela siencaj esploroj.

Lekcio[x] elparolita dum la unua ĝenerala kunveno de la I. Kongreso de polaj neŭrologoj, psiĥiatroj kaj psiĥologoj en Varsovio en jaro 1909.

x Prelego dirita

Maszynopis
Tłum. na język esperanto
pracy K. Twardowskiego
O metodzie psychologii
Warszawa 1910
Opracowany przez dr. M. Ajdukiewiczową łącznie z oryginałem
18.3.64 J. Ch.

La manko de ĝenerale akceptita difino de ia ajn scienco, ne igas malhelpaĵon al la normala ĝia disvolviĝo. Je tia difino ne povas laŭdi sin hodiaŭ nek sociologio eĉ nek fiziko, tamen la esploroj ~~en~~/sur/ tiuj sciencaj kampoj progresas antaŭen alportante preskaŭ ĉiutage la rikolton ĉiam pli riĉan. Je ~~la~~ ĉia scienca esploro kunmetiĝas ~~iaj~~ /~~certaj~~ / agadprocedoj, igante tion, kio estas nomata la metodo de tiuj esploroj, la metodo de la donita scienco. Ekzistas do la ebleco de la teoria ekkapto de tiu metodo, de la zorga trarigardo de ĝiaj principoj kaj ~~ŝanĝoj~~/diverseco ~~aliformigo speco deklinacio fleksio~~/ De ĝia komparo kun la agadprocedoj de aliaj sciencoj. Kvankam ĝis nun ne ekzistas inter la psiĥologoj la interkonsento koncerne la difinon de la psiĥologio, tamen oni

povas jam paroli pri la metodo de psiĥologio 2.
kaj tentu pri trarigardo de agadprocedo kiun
ĝi esploronte sekvas.
Al tiu ĉi celo unu supozo estas nesesa: oni devas aprobi ke psiĥologio ekzistas, kaj ke ĝi posedas propran /specialan/ objekton de esplorado.

La ekzistadon de psiĥologio kiel aparta scienco kun speciala objekto, hodiaŭ neniu neas, kaj tion pruvas pli fortaj ol ĉiu rezonado faktoj, tiaj kiel apartaj katedroj de psiĥologio aŭ kongresoj de psiĥologoj, aŭ kiam oni parolas pri psiĥologio, kune kun aliaj al ĝi proksimaj sciencoj, dum la komunaj kongresoj, ekzemple kiel dum la antaŭ ne longe pasinta amsterdama kongreso aŭ dum la nuna kongreso, kunveno.
2. La objekto de psiĥologio povas esti entute /ĝenerala/ nomata la vivo psiĥa ne antaŭjuĝante

diversajn opiniojn/ ~~vidpunktoj~~ / pri la esenco de fenomenoj/ ~~simptomoj~~ / el kiuj tiu ĉi vivo konsistas. Tiel esploras la psiĥologio la vivon psiĥan kie ajn ĝi troviĝas, analizas (~~kunmetitajn~~) formitajn komplikitajn fenomenojn, alkondukas ĝin al faktoj pli simplaj, konstatas la similecon inter psiĥaj faktoj, malkovras inter ili ~~firmajn,~~ firmajn konstantajn interligojn (~~kuniĝo~~, ~~asocio~~) kaj rilatojn kiujn ĝi per "leĝoj psiĥologiaj" esprimas.

Ĝi agas rilate al la vivo psiĥa tiel same kiel la fiziologio rilate al la vivo korpa, same kiel la fiziologio esprimas kaj ~~argumentas~~ /pruvas/ siajn asertojn sur la bazo de donitaĵoj de la ~~eksperimento / eksperimentaj /~~ empirio sperta ne allasante / ~~estimante~~ / en la decido pri siaj problemoj pli altan autoritaton ol ili estas. Tiaj (sciendo-

coj estas nomataj empiriaj, tial la psiĥologio estas scienco empiria. Iuj nomas ĝin la scienco eksperimenta. Sed la esprimo eksperimenta estas dusenca, ĉar kunmetita kun la substantivo /instruo / scienco signifas aŭ" bazita sur la ~~eksperimento~~ " aŭ" ~~ykantaigi prapezimentgzemplo~~ de aŭ"uzanta ~~je~~ eksperimenton" kio, kiel pruvas la ekzemplo de astronomio, de la scienco bazita sur la /provo,/ sperto / eksperimento / esploro/ sed na /kapabla /taŭga/ povebla/uzi je eksperimento / on/ pruvas, ne estas la samo. Kaj dusencajn vortojn oni devas en la scienca terminologio eviti kaj tial estas pli bone la dusencan esprimon eksperimenta anstataŭi per adjektivoj empiria aŭ eksperimenta ,rilate al la senco pri kiu en donita kazo temas.

4.

esploza ?

esploro
sperto

/provanta/

esplora

W mowie potocznej dwuznaczny

5

9. Trarigardante la vastan teritorion de la sciencoj empiriaj, ni trovas kelkajn regionojn de esploroj okupantaj apartan pozicion de la resto de empiriaj esploroj. Ĉar kiom ĉia empiria esploro koncernas faktojn, /fenomenoj, objektoj, estaĵoj/ kaj la rilatojn kaj ligojn kiuj inter tiuj faktoj iĝas, tiom tiuj ĉi faktoj ne ĉiam estas rekte al ni donitaj en la ~~eksperimento/pruvitaĵo/~~ empirio /esplorado/ ofte eĉ ili ne povas esti donitaj rekte en ~~eksperimento~~ empirio /esplorado/, ~~por~~ de tiu simpla kaŭzo ĉar ili trapasis senrevene kaj neniam pli okazos. Tiuj ĉi faktoj kaj inter ili iĝantaj rilatoj, estas la objekto de la historio. Ne havante ~~konante~~ la faktojn kiujn ĝi esploras donitajn en ~~eksperimento~~ empirio pruvas esplorado, la historio devas ilin rekonstrui sur la bazo de aliaj faktoj, donitaj en ~~eksperimento~~ empirio. Tiuj aliaj faktoj estas nomataj en la plej vasta senco de la

vorto historiaj fontoj. La objekto de la historio, tio estas klara, ne estas tiuj fontoj, tiuj dokumentoj, kronikoj /~~jarlibroj~~/ monumentoj, surskribojk.t.p. sed tio, pri kio tiuj ĉi dokumentoj kaj monumentoj atestas, kaj kio el tiuj dokumentoj devas esti dlegita rekonstruata. Sed ĉar tiuj ĉi fontoj estas al la historiisto en la ~~eksperimento~~ empiria donitaj, ĉar li povas ilin vidi esplori, priskribi kaj ĉar ~~argumentante~~ pruvante siajn asertojn, ĝi devas tiujn en ~~eksperimento~~ empiria donitajn fontojn citi, tial la historio estas ankaŭ la scienco empiria, kvankam la faktoj igantaj ĝian objekton ne estas al ĝi en ~~eksperimento~~ empirio donitaj. Per la tia neceseco de pensa rekonstruado de siaj faktoj, diferenciĝas la historio de la fiziko, de la fiziologio kaj de multaj aliaj sciencoj empiriaj.

4. Sed la historio kat exochen ne estas ~~sola~~ unika empiria scienco devanta siajn faktojn rekonstrui sur la bazo de aliaj faktoj, donitaj en la ~~eksperimento~~ empirio. Ĉar same kiel la historio, procedas ekz. ankaŭ la teorio de la ~~disvolviĝado~~ evolucio de la estaĵoj organikaj. Kaj tute trafe oni ĝin nomas la "historio" de la ~~disvolviĝado~~ evolucio. Plue ekzistas granda fako de geologio, nomata geologio historio, la teorioj pri la deveno de nia sistemo planeda, povas esti nomataj la historio de la universo, same, kiel oni parolas pri la historio de la tero. La historia karaktero de tiuj, kiel ankaŭ de multe aliaj sciencoj ekz. de la paleontologio, ~~kuŝas~~ baziĝas sur tio ke per ĝi esploratâj faktoj senrevene apartenas al la estinteco, kaj, ke tial estas necese antaŭe, tiujn faktojn sur la bazo de faktoj aliaj jam konataj rekonstrui, antaŭ ol oni povus komenci la esploron

de inter ili ekzistantaj rilatoj kaj ligoj, kio estas la fina celo de ĉiu scienca esploro. Konsiderante tiun apartan karakteron de tiuj sciencoj empiriaj la tuton de empiriaj sciencoj oni povas dividi en du grupoj:sciencoj empiriaj en la strikta senco dela vorto,kaj sciencoj historiaj.La unuaj esploras la faktojn donitajn en la ~~eksperimento~~ direkte,la aliaj esploras la faktojn en la ~~eksperimento~~ ne donitajn sed rekonstruitajn el la en ~~eksperimento~~ donitaj faktoj.Tiu ĉi divido ne ~~esceptas~~ ke iaj sciencoj povas konsisti el partoj de la unua kaj alia speco.

5. Starigante al si la demandon,al kiu de tiuj grupoj de la empiria scienco apartenas la psiĥologio,ŝajnas ,ke oni povas sen hezite respondi,ke ĝi estas ~~la~~ scienco empiria en la strikta senco dela vorto.

Ĉi esploras la faktojn igantajn en sia tutaĵo, tiel nomatan psiĥan vivon, kaj tiuj faktoj estas jam al ni en la ~~eksperimento~~ eksperio donitaj.
Ni do ja spertas faktojn igantajn nian psiĥan vivon. Ĉar rigardante la lumon kaj kolorojn ~~aŭskultante~~ aŭdante la sonojn, sentante la gustojn kaj odorojn, la varmon kaj malvarmon k.t.p. ni ne nur spertas tiujn kvalitojn sentajn sed ankaŭ ni scias ke ni ilin spertas, ke ni aŭdas, vidas, sentas. En la momento en kiu ni ~~aŭskultas~~ aŭdas ian voĉon, ni ~~esploras~~ spertas ankaŭ ke ni ĝin aŭdas dirante tion per aliaj vortoj, en la momento kiam al ni estas ia sono ~~voco~~ donita kiam ni ĝin ~~asertas~~, konstatas, (~~[illegible]~~ perceptas), rimarkas ke ni ĝin aŭdas. En tiaj okazintaĵoj nia ~~eksperimento~~ eksperio donas al ni duoblan faktón t.e. eksteran aŭ sentan tio e. lumoj, koloroj. voĉoj k.t.p. kaj t.n. internan aŭ psiĥan nome la vidon

de lumoj kaj koloroj, aŭdon da voĉoj k.t.p. faktoj nomataj kune per la nomo sento. Tial diferenciĝas de la ~~eksperimento~~ empirio ekstera au senta tiel nomata ~~eksperimento~~ empirio interna aŭ introspekcio. En tiuj alkondukitaj okazintaĵoj la interna kaj ekstera ~~eksperimento~~ empirio okazas kune. Sed kiam ni ne spertas la sentojn de la donita speco. sed ekzemple en la silentejo sin ĉirkaŭanta ni rememoriĝas parkere ian melodion, imagante al ni vive ĝian sonon, tiam ni ne spertas ĝin, sed nur pri ĝi pensas, male, ni spertas la pensadon pri la melodio tiun ĉi imagigon de pri ĝi el la memoro, do fakton psiĥan. Tie ĉi stariĝas la okazo de la interna ~~sperto~~ empirio aŭ introspekcio, kiun samtempe ne akompanas la ~~sperto~~ empirio ekstera aŭ senta. Simile kiel ni spertas en la ~~modo~~ procedo introspekcia la imagigon de io el la memoro, ni povas ilin konstrui sur la bazo de

la memoro; volonte ja eliri el la ensorĉita rondo de la propra psiĥa vivo kaj ĝian tuton ekrigardi /cirkaŭpreni / oni devas la psiĥan vivon de aliaj estaĵoj rekonstrui sur la bazo de ĝia ekstera fenomeno kaj produkto. En tiu ĉi rilato la psiĥologio alproksimiĝas per sia metodo al la metodo de la historiaj sciencoj.

La metodo de la psiĥologio disponante je tiel potenca diskoniga rimedo, kia estas la ~~sperto~~ eksperimento permesas al ni intertuŝi sin almenaŭ kun unu parto de la faktoj senpere preskaŭ / el okulo al okulo/; tio ĉi, en la historiaj esploroj estas neebla. Sed mankas ankaŭ al la metodo de la psiĥologio la observacio, tio estas tia metoda agadmaniero de la rimarkado, kiu donas al la ~~eksperimento~~ eksperimento la sciencan valoron; per tio samo la psiĥologio perdas la ~~leonan~~ parton de la bonaj ecoj propraj al la empiriaj sciencoj en

la strikta senco de la vorto,kaj partoprenas en ĉiuj tiuj kriplaĵoj per kiuj pekas la metodo de la sciencoj historiaj, kompare kun sciencoj kiuj sekvas senpere la fenomenojn iĝantajn antaŭ /ĝiaj ~~okuloj/~~ esplorema rigardo / ~~vido~~/.

12.